

یادداشت

کودتای شکست خورده وپرهزینه ترکیه

● **اردشیر زارعی قنوتی**: آنچه در شامگاه جمعه در ترکیه اتفاق افتاد و تحولات متعاقب آن، نشان می‌دهد ترکیه وارد یک دوره بی‌ثباتی امنیتی شده است که حتی با شکست پروژه کودتا نیز نمی‌توان آن را پایان ماجرا به حساب آورد. هم‌اکنون با توجه به سیر حوادث و نوع عملکرد عوامل کودتا و با توجه به تجارب پیشین ارتش این کشور در جریان سه کودتای قبلی، سوالات بی‌پاسخ زیادی وجود دارد که در آینده باید پاسخ آنها روشن شود. فارغ از اینکه این کودتا به کجا می‌انجامد، یک موضوع حساس به لحاظ فنی وجود دارد که شبهات زیادی ایجاد می‌کند و آن اینکه در شرایطی که کودتاییان به پایگاه اجتماعی «رجب اردوغان» واقف بوده‌اند، چرا در ساعات اولیه شب که هنوز مردم در خیابان حضور داشتند و زمان بیداری تلفی می‌شود، عملیات خود را شروع کردند. درحالی‌که در چنین شرایطی حداقل منطق سیاسی و دانش نظامی ایجاب می‌کرد کودتا از موضع غافلگیری در شرایطی که بدنه اجتماعی توان خبرگیری و عکس‌العمل مناسب را ندارند که معمولاً بعد از ساعات یک بامداد می‌توانست باشد، انجام شود نه زمانی از شب که مردم در وضعیت اکتیو قرار دارند. از طرف دیگر طراحی مناسب یک کودتا الزاما منوط به پیش‌رآمد دستگیری رهبران مخالف و آمادگی لازم برای تسخیر مواضع حساس سیاسی-امنیتی است که در این جریان به‌درستی انجام نشده است. همچنین به دلیل شناخت ارتش از پایگاه اجتماعی اردوغان بدون‌شک نظامیان از قبل برای تثبیت پیروزی باید پیش‌بینی روبرویی مردم حامی دولت با نیروهای نظامی مستقر در خیابان را می‌داشتند و مانند کودتای نظامی مصر از قبل مصمم به شکستن هگروانه مقاومتی می‌بودند. اما در اعتراضات استانبول که به صورت زنده از تلویزیون‌های بین‌المللی پخش می‌شد، حتی اگر پذیرفته شود که ارتش قصد سرکوب خوئین را نداشت ولی می‌توانست با ابزار ضدشورش از قبیل گاز اشک‌آور، گاز فلفل، ماشین‌های آب‌پاش و گلوله‌های پلاستیکی بخت خود را برای پراکنده‌کردن جمعیت معترض بیازماید که این نیز دیده نشد. به هر حال در فرجام این تحولات ترکیه بسیاری از چراها باید پاسخ داده شود ولی آنچه مسلم است چه در صورت پیروزی کودتا و چه در صورت شکست محتمل آن، جدا از تعمیق بحران در ترکیه، نیروی پیروز به قدرتی دست می‌یابد که در روزها و هفته‌های آتی دست به سرکوب و تسویه‌حساب گسترده با مخالفان خود خواهد زد. حمایت‌کردن تمامی احزاب اپوزیسیون و حتی حزب کردی «دموکراتیک خلق‌ها» از کودتاییان در کنار حمایت یکدست رهبران بین‌المللی از دولت منتخب رجب طیب اردوغان می‌تواند یک دلیل مهم برای سست‌شدن اراده کودتاکران به حساب آید. در کنار این شاید بتوان به یک احتمال دیگر نیز اشاره کرد و آن اشتباه محاسبه نظامیان کودتاجی برای جلب حمایت بخشی از توده‌های مردم به دلیل دوقطبی کنونی در ترکیه امروز است که به‌خوبی نشان داد این ارتش به دلیل سوابق منفی خود در حافظه تاریخی ملت ترکیه، حتی نمی‌تواند دشمنان اردوغان را به حمایت از خود بسنج کند. سخنان تند و خشم‌آکین رجب طیب اردوغان در بدو ورود به استانبول، حاکی از اعمال مشت آهنین او در روزهای آینده است و او با نرسبندادن اتهام مسئولیت این کودتا به رقیب شخصی «فتح‌الله گولن» واعظ مذهبی ساکن آمریکا، از هم‌اکنون سناریوی آماده برای سرکوب و تسویه ارتش از عوامل غیروفادار به خود را آماده کرده است. اما در این معرکه به‌صراحت می‌توان به یک پرسش پاسخ داد و آن اینکه چرا ارتشی که در این سال‌ها به‌شدت بال و پر آن قیچی شده بود و تمامی فرماندهان کاریزماتیک آن توسط اردوغان پاک‌سازی شده بودند، در این شرایط دوباره می‌تواند یک کودتا را حتی بدون جلب نظر رؤسای ارشد خود سازماندهی کند. جواب این سؤال دقیقاً در سیاست‌های ماجراجویانه و سرکوبگرانه اردوغان نهفته است چراکه از یک طرف در هشت ماه گذشته دستان باز ارتش برای سرکوب و به‌راهنداختن جنگ داخلی علیه اقلیت ۱۵میلیونی کرد در جنوب و جنوب شرقی کشور، این هیولای هفت‌سر را از قفس آزاد کرده بود. از طرف دیگر سیاست مداخله‌گرانه اردوغان در کشورهای همسایه و به‌ویژه بحران خوئین سوریه بدون جلب نظر و امتیازدهی به نظامیان مقدور نبود و جناب رئیس‌جمهوری که هم در بی‌ثبات‌سازی داخلی و هم سیاست مداخله‌جویانه خارجی به پشتیبانی ارتش نیاز داشت، نظامیان را وارد بالاترین مراتب مناسبات قدرت کرد. فرجام این کودتا در واقع نویددهنده روزهای بد برای دموکراسی نیمه‌بند ترکیه خواهد بود که اگر پیروز می‌شد، نظامیان را در حاکم بر معادلات قدرت می‌کرد و شکست آن نیز دست اردوغان را برای سرکوب سیستماتیک مخالفان مدنی و سیاسی به بهانه همکاری با کودتا بیش از پیش باز می‌کند و رویای او برای تغییر قانون اساسی ترکیه این بار می‌تواند به‌راحتی تحقق یپذیرد. اما جدا از تغییر در معادلات قدرت، کشور ترکیه نیز هزینه‌های سنگین این کودتای نافرجام احتمالی را خواهد پرداخت و از این پس دوباره ترکیه در جامعه بین‌المللی به‌عنوان یک کشور کم‌ثبات طبقه‌بندی می‌شود و بیش از همه سرمایه‌گذاری و صنعت توریسم آن آسیب خواهد دید.

politics@sharghdaily.ir

۱۹۶۰

اولین کودتای جمهوری ترکیه در سال ۱۹۶۰ و به‌دنبال بالاگرفتن تنش میان دولت ترکیه و مخالفان اتفاق افتاد. حزب دموکراتیک حاکم که از سوی عدنان مندرس، نخست‌وزیر وقت و جلال بایار، رئیس‌جمهوری ترکیه هدایت می‌شد، برخی از قوانین سفت‌وسخت آتاتورک درباره دین و مذهب را کنارگذاشته و مجوز بازگشایی‌هزاران مسجد و مدارس جدید با پرسنل مذهبی را صادر کرد. دولت وقت همچنین دوره خدمت اجباری سربازی را کوتاه کرد.

هم‌زمان، مخالفان با تحمیل قوانین مطبوعاتی جدید از سوی دولت محدود شدند و در برخی موارد حتی روزنامه‌های انتقادی جدید، اجازه انتشار نداشتند. بالاگرفتن تنش‌ها باعث شد که دولت مندرس در اوایل سال ۱۹۶۰ حکومت‌نظامی اعلام کند. ارتش وارد کار شد و در روز ۲۷ می دولت را سرنگون کرد. رئیس‌جمهوری، نخست‌وزیر و چند نفر از اعضای کابینه دستگیر شدند و بلافاصله به جرم خیانت و جرایمی ازاین‌دست، محاکمه شدند. پس از این محاکمه‌ها، مندرس اعدام شد.

به دنبال این کودتا، ژنرال جمال گورسل به‌قدرت رسید و دوره‌ای از سیاست تحت سلطه نظامیان آغاز شد که تا سال ۱۹۶۵ ادامه داشت.

محمدعلی عسکری؛ کودتای بخشی از نظامیان در ساعت ۱۱ جمعه‌شب اتفاقی ناگهانی و غیرمنتظره در ترکیه بود. به‌ویژه این روزها به نظر می‌رسید «رجب طیب اردوغان» رئیس‌جمهوری ترکیه در وضعیت مطلوبی قرار داشته و از نظر داخلی و خارجی ثبات و مقبولیت دارد.

از نظر خارجی در ماه‌های گذشته رجب طیب اردوغان راه تازه‌ای را از مماشات و هم‌زیستی با برخی از کشورهای منطقه در پیش گرفته است. او پس از توافق با اسرائیل می‌رفت تا با روسیه و مصر نیز روابط خود را عادی کرده و حتی خبرهایی از چرخش تازه ترکیه درباره تحولات سوریه عراق مطرح شد. به‌گونه‌ای که بن‌علی یلدریم، نخست‌وزیر ترکیه، هفته گذشته از آهنگ جدید این کشور برای بهبود روابط با این دو کشور سخن گفت و ابراز امیدواری کرد ترکیه بتواند نقش مثبتی در تحولات این دو کشور داشته باشد.

ترکیه از یک سو با اعزام بخشی از سربازان خود به حومه موصل موجب نگرانی مقامات عراقی شده بود و سال گذشته بارها کشمکش‌های سیاسی این دو کشور در سطح جهانی نیز بازتاب پیدا کرده بود. از سوی دیگر مقامات سوریه دل پرخونی از رجب طیب اردوغان و دولت او داشتند و ترکیه را یکی از مهم‌ترین حامیان مخالفان اسد تلقی می‌کردند.

تقریباً در کمتر مصاحبه‌ای در این سال‌ها بوده است که «بشار اسد»، رئیس‌جمهوری سوریه، به صراحت مقامات ترکیه را آماج حملات تند و انتقادهای خود قرار نداده باشد یا آنها را مجرم و جنایت‌کار توصیف

و آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

آنها متهمی شده بود و احزاب مخالف نیز در داخل پارلمان به‌شدت در

جهان

نگاهی به کودتاهای نظامی جمهوری ترکیه

هر دهه، یک کودتا

خلق، خواست تا دولت موقت را تشکیل دهد؛ این

اولین دولت از سری دولت‌هایی بود که تا سال

۱۹۷۳ ترکیه را اداره می‌کردند. در سال ۱۹۷۳ فخری

کوروتریک، افسر بازنشسته نیروی دریایی، ازسوی پارلمان ترکیه به سمت نخست‌وزیری منصوب شد.

کودتای ۱۹۷۱ ادامه یافت. در دهه ۷۰ در ترکیه ۱۱

نخست‌وزیر روی کار آمدند و برکنار شدند. رکود

اقتصادی ادامه داشت و گروه‌های چپ و راست

هم در خیابان‌ها با یکدیگر درگیر بودند. در این

سال‌ها هزاران نفر از مردم کشته شدند. ارتش بحث

احتمال کودتا را در اواخر سال ۱۹۷۹ به‌میان کشید

و در ماه مارس ۱۹۸۰ گروهی از ژنرال‌ها گفتند این

کودتا را پیش می‌رانند. کودتا چندین‌بار به‌تعویق

افتاد و درنهایت در سپتامبر رقم خورد، یعنی

زمانی که افسران ارتش در تلویزیون دولتی اعلام

کردند حکومت نظامی برقرار و دولت منحل شده

است. در پی این کودتا، کتان اورن، رئیس‌جمهوری

کودتای ۱۹۷۱ ادامه یافت. در دهه ۷۰ در ترکیه ۱۱

نخست‌وزیر روی کار آمدند و برکنار شدند. رکود

اقتصادی ادامه داشت و گروه‌های چپ و راست

هم در خیابان‌ها با یکدیگر درگیر بودند. در این

سال‌ها هزاران نفر از مردم کشته شدند. ارتش بحث

احتمال کودتا را در اواخر سال ۱۹۷۹ به‌میان کشید

و در ماه مارس ۱۹۸۰ گروهی از ژنرال‌ها گفتند این

کودتا را پیش می‌رانند. کودتا چندین‌بار به‌تعویق

افتاد و درنهایت در سپتامبر رقم خورد، یعنی

زمانی که افسران ارتش در تلویزیون دولتی اعلام

کردند حکومت نظامی برقرار و دولت منحل شده

است. در پی این کودتا، کتان اورن، رئیس‌جمهوری

کودتای ۱۹۷۱ ادامه یافت. در دهه ۷۰ در ترکیه ۱۱

نخست‌وزیر روی کار آمدند و برکنار شدند. رکود

اقتصادی ادامه داشت و گروه‌های چپ و راست

هم در خیابان‌ها با یکدیگر درگیر بودند. در این

سال‌ها هزاران نفر از مردم کشته شدند. ارتش بحث

احتمال کودتا را در اواخر سال ۱۹۷۹ به‌میان کشید

و در ماه مارس ۱۹۸۰ گروهی از ژنرال‌ها گفتند این

کودتا را پیش می‌رانند. کودتا چندین‌بار به‌تعویق

افتاد و درنهایت در سپتامبر رقم خورد، یعنی

زمانی که افسران ارتش در تلویزیون دولتی اعلام

کردند حکومت نظامی برقرار و دولت منحل شده

است. در پی این کودتا، کتان اورن، رئیس‌جمهوری

کودتای ۱۹۷۱ ادامه یافت. در دهه ۷۰ در ترکیه ۱۱

نخست‌وزیر روی کار آمدند و برکنار شدند. رکود

اقتصادی ادامه داشت و گروه‌های چپ و راست

هم در خیابان‌ها با یکدیگر درگیر بودند. در این

سال‌ها هزاران نفر از مردم کشته شدند. ارتش بحث

احتمال کودتا را در اواخر سال ۱۹۷۹ به‌میان کشید

و در ماه مارس ۱۹۸۰ گروهی از ژنرال‌ها گفتند این

کودتا را پیش می‌رانند. کودتا چندین‌بار به‌تعویق

افتاد و درنهایت در سپتامبر رقم خورد، یعنی

زمانی که افسران ارتش در تلویزیون دولتی اعلام

کردند حکومت نظامی برقرار و دولت منحل شده

است. در پی این کودتا، کتان اورن، رئیس‌جمهوری

کودتای ۱۹۷۱ ادامه یافت. در دهه ۷۰ در ترکیه ۱۱

نخست‌وزیر روی کار آمدند و برکنار شدند. رکود

اقتصادی ادامه داشت و گروه‌های چپ و راست

هم در خیابان‌ها با یکدیگر درگیر بودند. در این

سال‌ها هزاران نفر از مردم کشته شدند. ارتش بحث

احتمال کودتا را در اواخر سال ۱۹۷۹ به‌میان کشید

و در ماه مارس ۱۹۸۰ گروهی از ژنرال‌ها گفتند این

کودتا را پیش می‌رانند. کودتا چندین‌بار به‌تعویق

افتاد و درنهایت در سپتامبر رقم خورد، یعنی

زمانی که افسران ارتش در تلویزیون دولتی اعلام

کردند حکومت نظامی برقرار و دولت منحل شده

است. در پی این کودتا، کتان اورن، رئیس‌جمهوری

کودتای ۱۹۷۱ ادامه یافت. در دهه ۷۰ در ترکیه ۱۱

نخست‌وزیر روی کار آمدند و برکنار شدند. رکود

اقتصادی ادامه داشت و گروه‌های چپ و راست

هم در خیابان‌ها با یکدیگر درگیر بودند. در این

سال‌ها هزاران نفر از مردم کشته شدند. ارتش بحث

احتمال کودتا را در اواخر سال ۱۹۷۹ به‌میان کشید

کودتای ۱۹۶۰ و به‌دنبال بالاگرفتن تنش میان دولت

ترکیه و مخالفان اتفاق افتاد. حزب دموکراتیک

حاکم که از سوی عدنان مندرس، نخست‌وزیر

وقت و جلال بایار، رئیس‌جمهوری ترکیه هدایت

می‌شد، برخی از قوانین سفت‌وسخت آتاتورک

درباره دین و مذهب را کنارگذاشته و مجوز

بازگشایی‌هزاران مسجد و مدارس جدید با پرسنل

مذهبی را صادر کرد. دولت وقت همچنین دوره

خدمت اجباری سربازی را کوتاه کرد.

هم‌زمان، مخالفان با تحمیل قوانین مطبوعاتی

جدید از سوی دولت محدود شدند و در برخی

موارد حتی روزنامه‌های انتقادی جدید، اجازه

انتشار نداشتند. بالاگرفتن تنش‌ها باعث شد که

دولت مندرس در اوایل سال ۱۹۶۰ حکومت‌نظامی

اعلام کند. ارتش وارد کار شد و در روز ۲۷

می دولت را سرنگون کرد. رئیس‌جمهوری،

نخست‌وزیر و چند نفر از اعضای کابینه دستگیر

شدند و بلافاصله به جرم خیانت و جرایمی ازاین‌دست،

محاکمه شدند. پس از این محاکمه‌ها، مندرس

اعدام شد. به دنبال این کودتا، ژنرال جمال گورسل

به‌قدرت رسید و دوره‌ای از سیاست تحت سلطه

نظامیان آغاز شد که تا سال ۱۹۶۵ ادامه داشت.

کودتای ۱۹۶۰ و به‌دنبال بالاگرفتن تنش میان دولت

ترکیه و مخالفان اتفاق افتاد. حزب دموکراتیک

حاکم که از سوی عدنان مندرس، نخست‌وزیر

وقت و جلال بایار، رئیس‌جمهوری ترکیه هدایت

می‌شد، برخی از قوانین سفت‌وسخت آتاتورک

درباره دین و مذهب را کنارگذاشته و مجوز

بازگشایی‌هزاران مسجد و مدارس جدید با پرسنل

مذهبی را صادر کرد. دولت وقت همچنین دوره

خدمت اجباری سربازی را کوتاه کرد.

هم‌زمان، مخالفان با تحمیل قوانین مطبوعاتی

جدید از سوی دولت محدود شدند و در برخی

موارد حتی روزنامه‌های انتقادی جدید، اجازه

انتشار نداشتند. بالاگرفتن تنش‌ها باعث شد که

دولت مندرس در اوایل سال ۱۹۶۰ حکومت‌نظامی

اعلام کند. ارتش وارد کار شد و در روز ۲۷

می دولت را سرنگون کرد. رئیس‌جمهوری،

نخست‌وزیر و چند نفر از اعضای کابینه دستگیر

شدند و بلافاصله به جرم خیانت و جرایمی ازاین‌دست،

محاکمه شدند. پس از این محاکمه‌ها، مندرس

اعدام شد. به دنبال این کودتا، ژنرال جمال گورسل

به‌قدرت رسید و دوره‌ای از سیاست تحت سلطه

نظامیان آغاز شد که تا سال ۱۹۶۵ ادامه داشت.

کودتای ۱۹۶۰ و به‌دنبال بالاگرفتن تنش میان دولت

ترکیه و مخالفان اتفاق افتاد. حزب دموکراتیک

حاکم که از سوی عدنان مندرس، نخست‌وزیر

وقت و جلال بایار، رئیس‌جمهوری ترکیه هدایت

می‌شد، برخی از قوانین سفت‌وسخت آتاتورک

درباره دین و مذهب را کنارگذاشته و مجوز

بازگشایی‌هزاران مسجد و مدارس جدید با پرسنل

مذهبی را صادر کرد. دولت وقت همچنین دوره

خدمت اجباری سربازی را کوتاه کرد.

هم‌زمان، مخالفان با تحمیل قوانین مطبوعاتی

جدید از سوی دولت محدود شدند و در برخی

موارد حتی روزنامه‌های انتقادی جدید، اجازه

انتشار نداشتند. بالاگرفتن تنش‌ها باعث شد که

دولت مندرس در اوایل سال ۱۹۶۰ حکومت‌نظامی

اعلام کند. ارتش وارد کار شد و در روز ۲۷

می دولت را سرنگون کرد. رئیس‌جمهوری،

نخست‌وزیر و چند نفر از اعضای کابینه دستگیر

شدند و بلافاصله به جرم خیانت و جرایمی ازاین‌دست،

محاکمه شدند. پس از این محاکمه‌ها، مندرس

اعدام شد. به دنبال این کودتا، ژنرال جمال گورسل

به‌قدرت رسید و دوره‌ای از سیاست تحت سلطه

نظامیان آغاز شد که تا سال ۱۹۶۵ ادامه داشت.

کودتای ۱۹۶۰ و به‌دنبال بالاگرفتن تنش میان دولت

ترکیه و مخالفان اتفاق افتاد. حزب دموکراتیک

حاکم که از سوی عدنان مندرس، نخست‌وزیر

وقت و جلال بایار، رئیس‌جمهوری ترکیه هدایت

می‌شد، برخی از قوانین سفت‌وسخت آتاتورک

درباره دین و مذهب را کنارگذاشته و مجوز

بازگشایی‌هزاران مسجد و مدارس جدید با پرسنل

مذهبی را صادر کرد. دولت وقت همچنین دوره

خدمت اجباری سربازی را کوتاه کرد.